

EN RECORD DE MANUEL RIBAS PIERA

Jaume LLOBET

Recordar Manuel Ribas Piera, arquitecte, urbanista i mestre de moltes generacions de professionals des de la seva Càtedra de Planejament Urbànic a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, es visualitzar bona part de la millor història de la teoria i la pràctica de l'urbanisme i el planejament a Catalunya i Espanya des de mitjans dels anys 50.

Ribas fou un arquitecte projectista d'edificis de molta qualitat, vinculats a la modernitat però amb una lectura personal incisiva i exploradora i, alhora, un urbanista implicat en la pràctica del planejament de totes les escales, buscant l'ordre i la bellesa de l'entorn. Però el seu perfil professional més característic era ser arquitecte-urbanista: El seu urbanisme arrencava de l'arquitectura i l'obria a totes les disciplines, i la seva arquitectura es vinculava a la ciutat i el paisatge, però tenia la consistència del treball sobre l'objecte. La seva mirada integrada explica la seva coincidència amb la idea de l'urbanisme per arquitectes, -o dels arquitectes, com solia remarcar sovint- que uns anys més tard, es propugnà des de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona i que volia expressar la simbiosi, i l'accent principal que es pretenia pels ensenyaments de l'urbanisme. Accent que, finalment, fonamenta les millors aportacions de l'urbanisme barceloní i català, realitzades per professionals formats, no es pot oblidar, a les aules de l'Escola on Ribas hi tingué un paper rellevant des de l'inici de la seva tasca docent ja des de finals dels anys 50, amb una visió més moderna i més posada al dia fruit de la seva curiositat i obertura intel·lectual que l'acompanyaren sempre, i que varen permetre l'evolució de les seves idees i dels seus interessos, el debat obert amb altres posicions, però també el treball i la col·laboració amb un ampli ventall de professionals.

Avui, en record i homenatge a Manuel Ribas Piera sembla adient recuperar la seva darrera lliçó com a docent actiu a l'Escola d'Arquitectura, per que reflecteix l'origen d'algunes de les seves idees, però especialment la seva personalitat en acomiadar-se no amb una visió nostàlgica del passat, sinó amb una aposta intel·lectual de futur -tan arriscada com es vulgui- molt vinculada a tota la seva trajectòria com arquitecte-urbanista promotor dels estudis del paisatgisme i també a la persona implicada i oberta que sempre fou.

En la dissertació de Ribas, més enllà del repàs sobre l'evolució de l'urbanisme viscut en primera persona, destaca la seva prospectiva sobre el futur de l'Urbanisme que desitjava i volia mostrar sintetitzat en la frase "el nou nom de l'Urbanisme és Paisatgisme".

Frase rotunda que s'ordena al voltant de dos eixos: per un costat la idea del Territori com a "sistema total" i del Paisatgisme com a "Construcció de l'Entorn", i per altra, l'extensió de l'Arquitectura i de la "mirada inquisidora (característica dels arquitectes)" al camp del Paisatge, com abans s'havia fet en la tradició mediterrània, en el propi camp de l'urbanisme.

Per a Ribas entendre el Territori com a Paisatge significa construir aquesta visió total i global de la realitat territorial. No és una simple qüestió d'ampliació de l'àmbit de les intervencions territorials, ni d'una simple incorporació dels grans espais oberts, sinó d'una ampliació més conceptual en el qual la Construcció de l'Entorn integra la qualitat de l'espai físic com a "recurs artístic i material expressiu". Tot el que Ribas reconeix en el disseny de l'espai urbà com element qualitatiu de l'urbanisme s'amplia ara al disseny del Territori: el Paisatgisme. En la "Construcció de l'Entorn" com a "camp unitari" diu Ribas, és on el paisatge pot assumir el paper de referència i d'aglutinador dels coneixements fragmentats, sectorials, propis d'un Urbanisme quantitatiu.

Parlar de paisatge i paisatgisme emfatitza el component natural, de qualitat visual i de comunicació expressiva –com reconeix en el Land Art– enfront de les lectures d'arrel més estructural quan es parla de territori. I aquesta visió més "artística" sempre present en Manuel Ribas Piera i la seva concepció del disseny urbà –malgrat la dificultat d'integrar-la en els instruments de pla i projecte– culmina en aquest moment de recapitulació intel·lectual donant el nom de Paisatgisme a un salt qualitatiu més enllà de l'Urbanisme que s'ha practicat tradicionalment.

Però per assolir aquest paper Ribas assenyala que és necessari que el Paisatgisme faci "l'esforç per assimilar nous continguts, tant en l'aspecte científic com en el de disseny. Caldrà aprendre els processos naturals que es donen en els grans espais, més enllà dels antics límits urbans. Cal aprendre la subtilitat de llurs mecanismes, per a utilitzar-los amorosament en els nous camins del Disseny del Territori".

Entendre l'Urbanisme com a Paisatgisme no és en la seva visió una qüestió nominalista o de defensa d'especificitats professionals tancades, sinó encetar una comprensió global capaç d'aglutinar coneixements i aproximacions diverses, sense oblidar la tensió expressiva dels elements del paisatge –pròpia dels arquitectes– per a la Construcció de l'Entorn, que ja no és urbà sinó global: del paisatge urbà al paisatge total.

Però Ribas remarca també que cal donar nous continguts a aquesta aproximació per assolir la capacitat per aglutinar les visions més estructurals del territori. D'alguna manera, el Paisatgisme també hauria d'esser Urbanisme, capaç de buscar els instruments que permetin apropar-se a aquesta comprensió global, tantes vegades anhelada, però tant sovint escapant-se, potser inevitablement, per les fissures d'una realitat massa complexa per ser abordada globalment. En tot cas trobar els coneixements, descobrir

els mecanismes interns, idear els conceptes generadors de la forma i els instruments adients per assolir-los, en definitiva, no oblidar aquesta visió comprensiva del Territori com a Paisatge, resulta ser una molt bona tasca de futur dirigida als arquitectes, "dotats de la mirada inquisidora que els caracteritza", per que siguin capaços, com ens encoratja Manuel Ribas Piera de continuar dirigint l'esforç unitari de totes les disciplines per a la Construcció de l'Entorn com a Paisatge global.